

સૂચનાઓ :

- 1) સ્પષ્ટ વંચાય તેવું હસ્તલેખન જાળવવું.
- 2) આ પત્રપત્રમાં ચાર વિભાગ A, B, C અને D તથા 1 થી 56 પ્રશ્નો છે.
- 3) બધા જ પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. આંતરિક વિકલ્પો આપેલા છે.
- 4) પ્રશ્નની જમણી બાજુના અંક તેના ગુણ દર્શાવે છે.
- 5) સૂચના પ્રમાણે આકૃતિઓ સ્વચ્છ, સ્પષ્ટ અને પ્રમાણસર દોરવી.
- 6) નવો વિભાગ નવા પાના પર લખવો. પ્રશ્નોના જવાબ ક્રમમાં લખવા.

વિભાગ - A (ગદ્ય)

[20]

(અ) નીચના જોડકા યોગ્ય રીતે ફરીથી લખો .

[4]

(અ) ગદ્ય કૃતિ	(બ) સાહિત્ય પ્રકાર
(૧) ભૂલી ગયા પછી	એકાંકી
(૨) ડાંગવનો અને...	લલિત નિબંધ
(૩) હિમાલય માં એક સાહસ	પ્રવાસ નિબંધ
(૪) વિરલ વિભૂતિ	ચરિત્ર નિબંધ

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પો માંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો. [4]

- (૫) _____ ની સ્વસ્થતા નો શરીર ની તંદુરસ્તી પર સીધો પ્રભાવ છે.
(ધન, તન, મન)
- (૬) નરને _____ તાલીમ મેળવી હતી.
(પોલીસની , વન રક્ષકની, પર્વતા રોહણની)
- (૭) લેખક ને _____ હરહમેશ જંકૃત કર્યા છે.
(નર્મદાએ, સાબરમતીએ, તાપીએ)
- (૮) ગરીબોનું શોષણ કરનાર ચોપડા નો રંગ _____ હતો.
(પીળો, લીલો, રાતો)

(ક) નીચે આપેલ પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

[2]

(૯) શ્રીમદને મન દેહ શેનું સાધન માત્ર હતું ?

ઉત્તર : શ્રીમદને મન દેહ ધર્મસાધના નું સાધન માત્ર હતું.

(૧૦) માતાયન ક્યાં ઘાટ ઉપર આવેલું હતું ?

ઉત્તર : માતાયાન ઝોજીલા ઘાટ ઉપર આવેલું હતું.

(૫) નીચે આપેલ પ્રશ્નોના ત્રણ - ચાર વાક્યો માં ઉત્તર લખો. (ગમે તે બે) [4]

(૧૧) ગોકુળમાં ઉજવેલા કૃષ્ણ જન્મોત્સવનું વર્ણન તમારા શબ્દોમાં કરો.

ઉત્તર : વરસતા વરસાદમાં જમુનાજીને પાર કરીને વસુદેવ ભગવાનને લઈને ગોકુળ આવી પહોંચ્યા હતા. જેથી ગોકુળમાં ઉત્સવ જેવું વાતાવરણ હતું. જશોદામૈયાએ કૃષ્ણકુવંર ને શણગાર્યા હતા અને તેને નજર ન લાગે એ માટે ગાલે મેશનું ટપકું કર્યું. ગોકુળ આખું ટોળે વળ્યું હતું. ગોપબાળના આનંદરવથી વનરાજી ગાજી ઉઠી હતી. પંચાજીરી વહેંચાઈ હતી. શરણાઈએ લલિત રાગ છેડ્યો. આ રીતે ગોકુળમાં કૃષ્ણ જન્મ ઉજવાયો હતો.

(૧૨) રાજકોટ થી છત્રી લેવા જવાની વાત સૌને મૂર્ખાઈભરી લાગતી હતી

કારણ કે.....

ઉત્તર : રાજકોટ છત્રી લેવા જવાની વાત સૌને મૂર્ખાઈભરી લાગતી હતી કારણ કે રાજકોટ જવા આવવાના બસ ભાડાના ઓછામાં ઓછા બસો પચાસ રૂપિયા થાય. બીજો વધારાનો ખર્ચ ગણીએ તો ત્રણસો-સાડા ત્રણસો રૂપિયા થઈ જાય. એટલે રાજકોટ છત્રી લેવા જવાનું વ્યવહારુ ના કહેવાય. કદાચ મૂર્ખાઈભર્યું કહેવાય એવો સૌનો મત હતો.

(૧૩) ડુંગરે તેની પત્ની પ્રત્યે સહાનુભૂતિ દર્શાવતા શું કહ્યું ?

ઉત્તર : મૃત સંતાનની સ્મૃતિ થી હાલી ઉઠેલી, ડગી ગયેલી પત્ની પ્રત્યે સહાનુભૂતિ દર્શાવતા ડુંગર કહે છે કે ‘ ગાંડી એવા પગલા તો ઘણાંય હોય લે ચાલ મોડું થશે.’ આમ કહી ને તેને આગળ ચાલવા કહે છે.

(૬) નીચેના પ્રશ્નોના આઠ - દસ વાક્યો માં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો. (ગમે તે બે) [6]

(૧૪) ‘ રેસનો ઘોડો ’ નવલિકાનાં આધારે બાળકના ઘડતરમાં અડચણ રૂપ બનતાં પરિબળોની ચર્ચા કરો.

ઉત્તર : ‘ રેસનો ઘોડો ’ વાર્તાના લેખિકા વર્ષા અડાલજા એ સરસ કથાગુથની દ્વારા સંજય-નીનાબેન ના પુત્ર અંકિત અને વિનુકાકા-મંજુકાકીના પુત્ર સૌરભના શિક્ષણ ઘડતરની વાત કરી છે.

શિક્ષણનો પાયાનો સિધ્ધાંત આનંદ આપવાનો છે. બાળકને સારો માણસ બનાવાવનો છે. વાલીઓની અપેક્ષાને કારણે આજનું શિક્ષણ સ્પર્ધાત્મક બન્યું છે પરિણામે નાનપણથી જ વધુ ગુણ પ્રાપ્ત કરવાના ભારણને કારણે બાળપણ છીનવાઈ જાય છે. એ બાબતે લાલબત્તી ધરતી આ વાર્તા છે.

બાળકને માત્ર ભણાવ-ભણાવ કરવાથી તેનું ઘડતર સૌરભ જેવું થશે. જે

મોટો થયા પછી માત્ર પૈસા કામાંવાવમાં જ રહેશે જ્યારે બાળકને અંકિતની જેમ છૂટથી તેનું બાળપણ તેને જીવવા દેવામાં આવશે તો મોટો થઈ તે ઉત્તમ માણસ બની પરિવાર અને સમાજને સમય આપશે.

(૧૫) જગતના તાત એવા ધરતી પુત્રની કરુણદશા નિહાળીને કાળુંનું હૃદય કેમ દ્રવી ઊઠ્યું ?

ઉત્તર : પત્રાલાલ પટેલ રચિત ‘ માનવી ની ભવાઈ ‘ નવલકથામાંથી ‘ ભૂખથીય ભૂંડી ભીખ ‘ પાઠ લેવા માં આવ્યો છે. છપ્પનિયા દુકાળ વખતની કરુણાજનક સ્થિતિ નો અહીં નિર્દેશ કરાયો છે. ધરતી પર મોત નો વરસાદ વરસી રહ્યો છે. વનમાં, ખેતરો માં, બજાર માં, શેરીઓ માં બધે જ માનવી ના મડદા જ મડદા હતા. સેવા માં ડેગડિયાના સુંદરજી શેઠ સદાપ્રત ખોલે છે. બધા જ અનાજ લેવા લાઈનમાં ઉભા છે. પણ કાળું ખેડૂત છે આ અનાજ માં તેનું પકવેલું ધાન્ય પણ હશે એ વિચારી તેનો આત્મા કકળી ઉઠે છે. કાળું ખેડૂતપુત્ર હોવાથી માને છે કે ભૂખ થીય ભૂંડી ભીખ છે. ભીખ માણસ ના આત્મા ને હણી નાખે છે. જગત નો તાત અનાજ પકવી ને સોને જવાડે છે. તે જ ખેડૂત ને પોતે પકવેલું ધાન ભીખ માં માગવા ઉભું રહેવું પડે છે. આ પરિસ્થિતિને જોતા કાળું નું હૃદય દ્રવી ઉઠે છે.

૧૬) માનવ અને પ્રાણીની પરસ્પર પ્રીત ‘ ઘોડીની સ્વામી ભક્તિ ‘ પાઠ ના આધારે વર્ણવો.

ઉત્તર : જોરાવર સિંહ જાદવ દ્વારા રચાયેલી લોકસાહિત્યની અશ્વકથાઓ માંથી પ્રસ્તુત પાઠ ઘોડીની સ્વામીભક્તિ લેવામાં આવે છે. પ્રસ્તુત પાઠ માં આંબા પટેલ નો અશ્વપરમ અને તેના ઉપરનો વિશ્વાસ નોંધનીય છે. તો સામે ઘોડી પણપોતાની જાતપર ખેલી જીવના જોખમે પોતાના માલિક ને નદીના પુરમાંથી હેમખેમ બહાર કાઢે છે. અહિયાં આંબા પટેલ ના અશ્વ પ્રત્યેના સંતાન જેવા વાત્સલ્યનું આલેખન થયું છે. સાથે સાથે જાતવાન ઘોડીની વફાદારી અને સ્વામીભક્તિ પણ નિરુપાઈ છે.

પાઠના અંતમાં આંબા પટેલ પોતાના જીવ બચાવવા માટે ઘોડી નો આભાર મને છે. આંબા પટેલ ના ઘરવાળા પણ આ બધી વીતકકથા સાંભળી ને ઢેલ ઘોડીનો ઉપકાર જીદગી સુધી નહીં ભૂલાય તેમ કહી તેને ખમ્મા કરે છે . અને છેલ્લે ઘોડી ભૂખી થઈ હશે એમ વિચારી તેને ઘી અને ગોળ આપવાનું કહે છે. આમ આ રીતે માનવ અને પ્રાણીની પરસ્પર પ્રીતને આ કથા આકર્ષક ઉઠાવ આપે છે.

(અ) નીચના જોડકા યોગ્ય રીતે ફરીથી લખો .

[4]

(અ) પદ્ય કૃતિ	(બ) કર્તા
(૧૭) વૈષ્ણવજન	નરસિંહ મહેતા
(૧૮) દિવસોજુદાઈ ના જાય છે	‘ ગની ’ દહીવાલા
(૧૯) વતનથી વિદાય થતાં	જયંત પાઠક
(૨૦) માધવ ને દીઠો છે ક્યાંય ?	હરીન્દ્ર દવે

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો. [4]

(૨૧) નરસિંહ મહેતા ના પદ _____ તરીકે જાણીતા છે.

(છપ્પા, પ્રભાતિયા, કાફી)

(૨૨) પાતાળમાં _____ પરખાય છે. (પ્રતિબિંબ, લીલ, હરિવર)

(૨૩) સમગ્ર વિશ્વ _____ નો આશ્રમ છે. (સંતો, પંખીઓ, જીવમાત્ર)

(૨૪) _____ બનવું દુર્લભ છે. (દેશ દીપક, કુલદીપક, વીર)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

[2]

(૨૫) વતન ની હદ પૂરી થતાં કોને પાછા જવાનું છે ?

ઉત્તર : વતનની હદ પૂરી થતા કુતરા ને પાછા જવાનું છે.

(૨૬) કવિ ક્યાં જવાની ના પાડે છે ?

ઉત્તર : જે ઘરે જઈ ને આવકાર, આદર કે સ્નેહ ન મળે તે ઘરે જવા ની કવિ ના પાડે છે.

(ડ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ત્રણ - ચાર વાક્યો માં ઉત્તર લખો. (ગમે તે બે) [4]

(૨૭) ગંગાસતી પાનબાઈને કેવી વ્યક્તિની સંગત કરવાનું કહે છે ?

ઉત્તર : પ્રસ્તુત કાવ્યમાં ગંગાસતી એવી વ્યક્તિની સંગત કરવાનું કહે છે જેનું ચિત્ત શુદ્ધ હોય, જેના મનમાં શત્રુ કે મિત્ર એવા કોઈ ભેદ ના હોય, પ્રભુમાં જ જેનું મન પરોવાયેલું હોય, મન-વચન-કર્મ જેના એક હોય, આઠે પહોર આનંદમાં રહેતા હોય.

(૨૮) ‘ બોલીએ ના કાંઈ ’ કાવ્યમાં કવિ આપણને શાંત રહેવાની શીખ શા માટે આપે છે ?

ઉત્તર : ‘ બોલી એ ના કાંઈ ’ કાવ્ય માં કવિ આપણને શાંત રહેવાની શીખ આપે છે કારણ કે આપણી વ્યથા કે દુઃખ બીજા માટે માત્ર એક ચર્ચા નો વિષય છે.

આપણું દુઃખ આપણે જ સહન કરવાનું છે. આપણા શરીર માં દુઃખોનો અગ્નિ સળગતો હોય તોપણ આપણે બહાર થી શાંત રહી ને એમાંથી બહાર નીકળવા નો રસ્તો શોધવો પડશે.

(૨૯) ‘ સ્વર્ગની એકેક દેવી ની ઝલકમાં દીકરી: છે સુખડ - ચંદન ને કુમકુમના તિલકમાં દીકરી. ’..... કાવ્ય પંક્તિ સમજાવો.

ઉત્તર : ‘દીકરી’ કાવ્યમાં દીકરીના ગૌરવભર્યા સ્થાન અને માનની સંવેદનાનું આલેખન થયું છે. ઉપરની પંક્તિમાં કવિ કહે છે કે તેઓ જ્યારે જ્યારે સ્વર્ગની દેવીઓના દર્શન કરે છે ત્યારે તેઓમાં દીકરીની ઝલક જોવા મળે છે. દીકરીની હાજરી તેમને સુખડ-ચંદન અને કુમકુમનાં તિલક જેટલી જ સુંદરતા, સુવાસ અને શીતળતાની અનુભૂતિ કરાવે છે.

(૩૦) ‘ એક બપોરે ’ કાવ્યમાં વ્યક્ત થયેલી કવિ હૃદયની વેદના વર્ણવો.

ઉત્તર : ‘ એક બપોરે ’ કાવ્ય રાવજી પટેલ રચિત કાવ્યસંગ્રહ ‘ અંગત ’ માંથી લેવાયું છે. કટાવ અને મનહર જેવા મિશ્ર છંદમાં રચાયેલી આ કૃતિમાં ખેડૂતની એક વેદનાશીલ બપોરનું આલેખન થયું છે. સારસીએ પ્રિયતમા કે પત્નીનું પ્રતિક છે તો સાથે સાથે એ જીવન નું પણ પ્રતિક બને છે. કવિ ને ટી. બી નામ નો રોગ થયો છે તેમને પોતાના મૃત્યુ ની ખાતરી થઈ ગઈ હોવાથી જીવનની કોઈપણ પ્રવૃત્તિમાં રસ રહ્યો નથી. પોતાના અંતર માં રહેલી વ્યથાને દર્શાવતા કવિ કહે છે કે મને જમવા ની બિલકુલ ઈચ્છા નથી. ચલમની તમાકુમાં કસ નથી. તેમને તો બસ મહુડા ના ઝાડની છાયા માં પડી રહેવું છે. તેઓ કહે છે આખું આભ ભલે રેલાઈ જાય, ખેતર માં ગળા સમું ઘાસ ઉગી જાય તો પણ મને ઉઠાડશો નહીં. આમ , રોટલો, તમાકુ, તાપણી, મહુડો આ બધું જ રસ થી છલકાતું જગત કવિ ની આસપાસ છે પરંતુ કવિ ને તેમાં કોઈ જ રસ નથી.

(૩૧) ‘ હું એવો ગુજરાતી ’ કાવ્ય મેં કવિ પોતે ગુજરાતી હોવાનું ગૌરવ ક્યાં - ક્યાં કારણોસર અનુભવે છે.

ઉત્તર : હું એવો ગુજરાતી ગીત માં કવિ વિનોદ જોશીને ગુજરાતી હોવાનું ગૌરવ છે, તેની વાત કરી છે ને એ માટે તેને ગુજરાતની વિશેષતાઓનું વર્ણન ખુબ સુંદર રીતે કર્યું છે. તેઓ કહે છે નર્મદા અને મહીસાગર જેવી નદીઓ છે. અરવલ્લીનો પર્વત છે. ગુજરાતની ધરતી પર નવરાત્રીના ગર્ભદીપ છે તથા શેત્રુંજય પર્વત પણ છે અને સૂર્યમંદિરના ખૂણે ખૂણે પ્રસરતો શ્વેત તેજનો ભૃંગનો ગુંજારવ પણ છે. કવિ વધુમાં કહે છે કે અહીં ગિરનાર પર્વત પર ગોખ છે. અને દ્વારિકામાં શ્રીકૃષ્ણ અમૃત સમાન પ્રેમનો ફેલાવો કરે છે. આ ભૂમિ પર દુહા અને છંદની રમઝટ છે, અને ભગવો ધારણ કરેલ સાધુ-સંતો પણ નજરે ચડે છે. ભજન, આખ્યાન અને પ્રભાતિયા વગેરેના રચનાકાર પણ આ ધરતી પર જન્મ્યા છે. વળી ગાંધીજી, સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ જેવા મહાન પુરુષોની આ જન્મભૂમી છે. આ ભૂમિ

શૂરવીરોની ભૂમિ છે.

(૩૨) ‘ ચાંદલિયો ’ લોકગીતમાં આલેખાયેલું કુટુંબજીવનનાં સંબંધોનું મધુર ચિત્ર આલેખ્યો.

ઉત્તર : ‘ચાંદલિયો’ લોકગીતમાં કાવ્યનાયિકા પોતાના સ્વજનો સાથેના મધુર સંબંધો રજુ કર્યા છે. કાવ્યનાયિકા સાસરિયાને પિયરીયા જેટલા જ આત્મીય ગણે છે. કાવ્યનાયિકા પોતાના સાસરીયાવાળા માટે પોતાનો પ્રેમ દર્શાવવા અલગ-અલગ રૂપકો નો પ્રયોગ કરી આનંદ પ્રગટ કરે છે. તે સાસુ-સસરાને પૂર્વભવના માતા-પિતા, જેઠ અષાઢ કેરો મેઘ તો જેઠાણી વાદળ કેરી વીજળી, ચંપાના છોડ જેવા દિયર, ચંપાના ફૂલની પાંદડી જેવી દેરાણી, વાડીની વેલ જેવી નણંદ, વાડીના મોરલા જેવા નણદોઈ પોતાને મળ્યા છે. અંતમાં સગી નણંદનો વીર એવા પતિ માટે કહે છે કે. ‘મારો પરણ્યો તાણીને બાંધેલી નવરંગ પાઘડી પહેરનારો છે’ એમાં પતિના સૌન્દર્ય અને મિજાજનો પરિચય છે. આ લોકગીતમાં કુટુંબ જીવનના સંબંધોનું મધુર ચિત્ર આલેખવામાં આવ્યું છે.

વિભાગ - C (વ્યાકરણ)

[20]

માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો :

આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ને જવાબ લખો.

(૩૩) નીચેના શબ્દો ની સાચી જોડણી શોધી ને લખો.

[1]

જીજ્ઞાસા (જીજ્ઞાષા, જીજ્ઞાશા, જિજ્ઞાસા)

ગીરિવર (ગિરિવર, ગીરીવર, ગિરીવર)

(૩૪) ‘ વિ + સમ ’ - શબ્દની સાચી સંધિ જોડો.

[1]

(વિસમ, વિષમ, વિશમ)

(૩૫) ‘ ગોરીવ્રત ’ શબ્દનો સમાસ ઓળખાવો.

[1]

(દ્વંદ્વ, મધ્યમપદલોપી, દ્વીગુ)

(૩૬) બને શબ્દના જોડણી ભેદે થતો અર્થભેદ જણાવો.

[1]

(૧) સાજ (શણગાર, સાજન, સમય)

(૨) સાંજ (સંધ્યાકાળ, મધ્યકાળ, સવાર)

(૩૭) ‘ સૂર્યમંદિરે ગુજરતો હું ધવલ તેજ નો ભૂર્ગ ’ - પંક્તિમાંના અલંકારનો પ્રકાર જણાવો.

[1]

(ઉત્પ્રેક્ષા અલંકાર , રૂપક અલંકાર, ઉપમા અલંકાર)

(૩૮) ‘ અભિનંદન ’ શબ્દમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે ?

[1]

(પૂર્વ - પ્રત્યય, પર - પ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(૩૯) નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દ શોધીને લખો.

[૧]

(૧) પુંજ (ધન, પુંજી, ઢગલો)

(૨) ઉર (ઉમંગ, હૃદય, આનંદ)

(૪૦) ‘ મયૂર ’ સંજ્ઞાનો આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો.

(વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા, દ્રવ્યવાચક સંજ્ઞા, સમૂહવાચક સંજ્ઞા)

નીચેના પ્રશ્નો ના માગ્યા મુજબ જવાબ લખો.

(૪૧) નીચેના રૂઢીપ્રયોગનો અર્થ જણાવો.

નવે નેજા પડવાં. - ખુબ તખલીફ પડવી.

(૪૨) નીચે આપેલ કહેવતનો અર્થ લખો.

બાવા ના બેય બગડવાં. - બને બાજુએ પરિસ્થિતિ બગડવી.

(૪૩) નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ લખો.

કુદરત નું સુંદર ધામ - પ્રકૃતિ મંદિર

(૪૪) નીચેના શબ્દનો વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો.

હરખ X શોક

(૪૫) નીચેના વાક્ય ને કર્મણીમાં ફેરવો.

હિમાંશુએ ન બોલવાના સોગન ખાધા હતા.

ઉત્તર : હિમાંશુથી ન બોલવાના સોગન ખવાયા હતા.

(૪૬) નીચેના તળપદા શબ્દ નું શિષ્ટ રૂપ લખો.

ચડવ - સવાર

(૪૭) નીચના વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર જણાવો.

રિસાળ શિશુને બોલાવતી બા હતી !

ઉત્તર : ગુણવાચક

(૪૮) નીચેના વાક્યમાંથી ક્રિયાવિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર જણાવો.

એકા એક ફગફગિયો દીવો બુઝાઈ ગયો.

ઉત્તર : રીતિવાચક

(૪૯) ‘ ગર્ભદીપ ’ શબ્દના ધ્વનિ ઘટકો છુટા પાડો. (સ્વર - વ્યંજન છુટા પાડો)

ઉત્તર : ગ + અ + ર + ભ + અ + દ + ઈ + પ

(૫૦) નીચેના વાક્યનું ભાવે વાક્યમાં રૂપાંતર કરો.

વિશ્વરાજ ને હસવું આવ્યું.

ઉત્તર: વિશ્વરાજ થી હસી જવાયું.

(૫૧) નીચેની પંક્તિમાંનો છંદ ઓળખાવો.

‘ તીર થી પામવા પક્ષી વ્યર્થ આ કુરતા મથે ;
તીરથી પક્ષી તો ના ના કિન્તુ સ્થૂલ મળી શકે.’

ઉત્તર : અનુષ્ટુપ

(૫૨) ‘મ ભ ન ત ત ગા ગા’ ક્યાં છંદનું બંધારણ છે ?

ઉત્તર : મંદાકાન્તા

વિભાગ - D (લેખન)

(૫૩) નીચે આપેલી પંક્તિ ઓનો આશરે પંદર વાક્યો માં અર્થ વિસ્તાર કરો.

‘જે શોર્યમાં કોમળતા સમાઈ, તેને જ સાચું પુરુષત્વ માન્યું,
દ્રવન્ત લોખંડનું ખડ્ગ થાય, પાષાણ નું ખડ્ગનથી ઘડાતું.’

ઉત્તર : પ્રસ્તુત પંક્તિ માં કહેવાયું છે કે જે શુરવીરતામાં કોમળતા સમાયેલી છે. તે જ સાચો બહાદુર છે. લોખંડ સખત હોય છે. પરંતુ તેને ગરમ કરતા તે નરમ બને છે અને પછી તેમાંથી તલવાર બની શકે છે. પરંતુ પાષાણ એટલે કે પથ્થર ને ગરમ કરો તોપણ તે નરમ બનતો નથી તે અક્કડ જ રહે છે. તેથી તેમાંથી કોઈ પણ શસ્ત્ર બની શકતું નથી. આ દ્રષ્ટાંત દ્વારા સમજાવાયું છે કે માણસ ગમે તેટલો શુરવીર હોય પણ પરીસ્થિતિ અનુરૂપ તેમાં વિનમ્રતા કે કોમળતા હોય તો જ તે સાચો વીર છે. જો તે પથ્થર ના જેમ અક્કડતા રાખે તો તેનું કોઈ જ મુલ્ય રહેતું નથી.

અથવા

‘અક્કલ ઉધારે ના મળે, હેત ન હાટ વેચાય,
રૂપ ઉછીનું ના મળે, પ્રીત પરાણે ન થાય.’

ઉત્તર : પ્રસ્તુત પંક્તિમાં કવિએ સમજાવ્યું છે કે, જીવનમાં ઘણું એવું છે જે મનુષ્યના ભાગ્યને આધીન હોય છે. જેને ઘણા પ્રયત્નો કરવા છતાં પણ મેળવી શકાતું નથી.

એ માટેના ઉદાહરણ દ્વારા કવિ સમજાવે છે કે જો કોઈને અક્કલ જોઈતી હોય તો તે ઉધારમાં મળતી નથી. કોઈ વ્યક્તિ પરનો હેત એટલે કે સ્નેહ, આપણે કોઈ દુકાનમાંથી ખરીદી શકતા નથી. રૂપ હોવું કે ના હોવું એ આપણા હાથની વાત નથી અને કોઈને આપણે પરાણે એટલે કે જબરજસ્તી પ્રેમ કરવા માટે રાજી કરી શકતા નથી.

ટૂંકમાં જીવનમાં ઘણું એવું છે જે પરિશ્રમ નહિ પણ ભાગ્ય ને આધીન છે.

(૫૪) તમારી શાળામાં પ્રજાસત્તાકદિને શોર્યગીત સ્પર્ધાનું આયોજન થયું હતું તે અંગે નો અહેવાલ આશરે 100 શબ્દોમાં લખો. [૪]

શોર્યગીત સ્પર્ધા નું આયોજન

અમદાવાદ, તા. ૨૮ / ૦૧ / ૨૦૨૨

૨૬ મી જાન્યુઆરીના રોજ પ્રજાસત્તાક દિન ની ઉજવણી નિમિત્તે અમારી શાળામાં એક શોર્યગીત સ્પર્ધા નું આયોજન થયું હતું .

સવારના સાડા સાત વાગે સૌ વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો શાળામાં આવી પહોંચ્યા. બધા વિદ્યાર્થી ઓ મેદાન માં લાઈનમાં ગોઠવાઈ ગયા. શાળાના પ્રિન્સિપાલે ધ્વજને ફરકાવી નેસલામી આપી. બધા એ સાથે મળી ઝંડાગીત ગાયું.

સ્પર્ધાની શરુઆત ગણપતિ વંદના સાથે કરવા માં આવી. ૨૦ વિદ્યાર્થીઓ એ આ સ્પર્ધા માં ભાગ લીધો હતો. દરેક વિદ્યાર્થીના ચહેરા પર કાર્યક્રમ શરુ થાય તેની ઉત્સુકતા હતી. સ્પર્ધાને શરુ કરવામાં આવી. એક પછી એક દરેક વિદ્યાર્થીએ પોતે તૈયાર કરેલ ગીતનું સુંદર રીતે ગાન કર્યું. સમગ્ર વાતાવરણ દેશભક્તિના રંગે રંગાઈ ગયું અને દરેક હૃદયમાં દેશભક્તિની ભાવના જાગી ગઈ. કાર્યક્રમ લગભગ ૨ કલાક સુધી ચાલ્યો હતો.

કાર્યક્રમના અંતે શાળા ના ટ્રસ્ટીશ્રી બીપીનભાઈ એ સ્પર્ધામાં વિજેતા થયેલા વિદ્યાર્થી ઓનેઈનામ આપી તેમને અભિનંદન આપ્યા.

ઈનામ વિતરણ પ્રુરુ થતા કાર્યક્રમ નું સંચાલન કરનાર શિક્ષકે આભારવિધિ કરી ને કાર્યક્રમને પૂર્ણ જાહેર કર્યોઅને અંતે અમે સૌએ શાળા માંથી વિદાય લીધી.

(૫૫) નીચે આપેલા ગદ્યખંડનો આશરે ત્રીજા ભાગ માં સંક્ષેપ કરી તેને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

“ આપની ફરિયાદો પાર વિનાની છે. સરકાર સામે, કુટુંબજીવન સામે, ફરિયાદો ની મોટી વણઝાર આપણી પાસે હોય છે. પરંતુ એક વાત આપણે સમજી લેવી જોઈએ કે સારો સમાજ, સારું કુટુંબજીવન, સારું લગ્નજીવન એ કોઈ બજાર માં વેચાતી રેડીમેઈડ ચીજો નથી. સારા મકાનની જેમ એનું પણ આપણે ચણતર કરવું પડે છે. એટલું જ નહીં એ ચણતર લગભગ દરરોજ જીવનની પ્રત્યેક ક્ષણે કરવું પડે છે. સારો બગીચો બનાવવા માટે ઘાસ અને જાળા ઝાંખરા આપણે દુર કરીએ છીએ. જીવનની બગીચો ખીલવવા માટે પણ બીજાના એવા ગુણોને બાજુ પર રાખી દઈએ એમના ગુણોને પ્રશસાંના જળનો થોડો છંટકાવ કરી લેવો જોઈએ.”

- મોહમ્મદ માંકડ

સારા જીવનનું રહસ્ય

સારો સમાજ, સારું કુટુંબજીવન, સારા લગ્નજીવનનું ચણતર સારા મકાનની જેમ જીવનની પ્રત્યેક ક્ષણે કરવું પડે છે. જીવનના બગીચાને ખીલવવા માટે બીજાના

જાળા અને ઝાંખરાડૂપી દુર્ગુણો ને અવગણીને તેના ગુણો ને પ્રશંસાના જળ નો છટકાવ કરવો.

(પદ) ગમે તે એક વિષય પર આપેલા મુદ્દાને આધારે આશરે ૨૫૦ શબ્દોમાં નિબંધ લખો.

હું માનવી માનવ થાઉં તો ઘણું.

મુદ્દા :- પ્રસ્તાવના - વિશ્વની સ્થિતિ - માનવી ઈચ્છાઓનું પોટલું - સામાન્ય માનવી ની સ્થિતિ - વિશ્વ માનવી ની ભાવના - વિશ્વમાનવી નો વ્યવહાર - ઉપસંહાર.

હું માનવી માનવ થાઉં તો ઘણું

કહેવાય છે કે મનુષ્ય એ ધરતી પરનું સૌથી બુદ્ધિશાળી જીવ છે. બીજા બધા જીવો કરતાં કુદરતે માનવીને કેટલીક વિશેષ શક્તિઓ આપી છે. બીજા પ્રાણીઓની સરખામણીએ માનવી બોલી શકે છે, વિચારી શકે છે અને પોતાના તેમજ બીજા જીવોના જીવનને ઉન્નત બનાવી શકે છે. હવે પ્રશ્ન એ છે કે, આપણે આ શક્તિઓનો ઉપયોગ કેવી રીતે કર્યો છે અને તેનું શું પરિણામ આવ્યું છે. શું આપણે આપણને મળેલી શક્તિઓની સાથે સાથે મળેલી જવાબદારીઓને બરાબર સમજ્યા છીએ કે નહિ? આજે વિશ્વમાં ઠેર ઠેર માનવીના અમાનવીય વર્તનના બનાવો જોવા મળે છે. પોતાના અંગત સ્વાર્થ માટે માનવી બીજા માનવી કે અન્ય જીવને નુકસાન પહોંચાડતા સહેજ પણ વિચાર કરતો નથી. બધેજ ભ્રષ્ટાચારે અને ગુનાખોરીએ માઝા મૂકી છે. એવું લાગે છે જાણે માનવીમાં દયા-ભાવના તો રહી જ નથી.

આજની આ ભૌતિક સુખ મેળવવાની ભાગદોડથી ભરેલી જિંદગીએ માણસને માણસ રહેવા દીધો નથી. પોતાની ઈચ્છાઓનું પોટલું લઈને માનવ હંમેશા ભાગતો જ રહે છે. કોઈ ના માટે કોઈને સમય જ નથી. એક ઈચ્છા પૂર્ણ થાય ને તરતજ બીજી ઈચ્છા માનવીને પોતાના સંકંજામાં ઘેરી લે છે, જેને પુરી કરવા માનવી ગમે તે કરે છે. પૈસાદાર વધુ પૈસાદાર થતો જાય છે અને ગરીબ વધુ ને વધુ ગરીબ થતો જાય છે. સમાજ માં બળિયાના બે ભાગ જેવી પરિસ્થિતિ ઉભી થઈ છે જેમાં સામાન્ય મનુષ્યની હાલત કફોડી બને છે.

પશુ-પંખી, ઝાડ-પાન કોઈએ પણ પોતાનો સ્વભાવ છોડ્યો નથી. માત્ર માનવી એ જ માનવતાનો ત્યાગ કર્યો છે. આજે સમગ્ર વિશ્વ એક કુટુંબ બન્યું છે ત્યારે માનવી એ પણ વિશ્વ માનવીની ભાવના પેદા કરવાની જરૂર છે. પોતાના દેશના જ નહિ પણ સમગ્ર વિશ્વના લોકો સાથે હળીમળીને રહેવાની જરૂર છે. તથા એકબીજાની મદદ રૂપ બનવાની જરૂર છે. ખરેખર માનવીએ માનવ બનવાની જરૂર છે. માનવી માનવ થશે થયો પણ ઘણું છે.

અથવા

ફરી બનવા ચાહું હું પ્રભુ ! બાળ નાનું.

મુદ્દા :- પ્રસ્તાવના - વડીલોના વહાલ નું પાત્ર - શૈશવની નિર્દોષ નિખાલસ અને સરળ સૃષ્ટિ - બાળ મંદિર ના સંસ્મરણો - શાળા જીવનનાં સંસ્મરણો - બાળ દોસ્તો સાથે કરેલા તોફાનો - હાઈસ્કૂલ નું શિસ્ત બદ્ધ વાતાવરણ - વિષય નિષ્ણાત શિક્ષકો - રજાઓના સંસ્મરણો - ઉપસંહાર.

ફરી બનવા ચાહું હું પ્રભુ ! બાળ નાનું.

બાળપણ આપણી જીદગીનો એક એવો સમય છે, જેની સ્મૃતિ માનસપટ પર હંમેશા કંડારાયેલી રહે છે. બાળપણના એ દિવસો સોના કરતા પણ મુલ્યવાન હોય છે.

ઘરમાં નાનું બાળક હોય છે તે બધા વડીલો ના વહાલ નું પાત્ર હોય છે. દરેકનો પ્રેમ તેના પર વરસતો રહે છે. શૈશવની એ સૃષ્ટીનું વાતાવરણ કિલ્લોળભર્યું હોય છે. બધા દોસ્તો સાથે રમવા ની તેના સાથે કિટ્ટા - બુચ્ચા કરવાની એ બધું કેટલું મજાનું હોય છે. બાળપણ માં બધી ચિંતા માતા - પિતા કરતા સવારે મોડું ઉઠવાનું, મમ્મી પરાણે બ્રશ કરાવડાવે, પરાણે નવડાવે, ખાવા - પીવા માં જીદ કરવાની, કોઈક રમકડું મેળવવા માટે મમ્મી કે પપ્પા પાસે જીદ કરવાની અને જીદ પૂરી ન થાય તો રડી રડી ને આખું ઘર માથે લેવાનું. બાળપણ ની એ નિર્દોષ સરળ સૃષ્ટી અનુભવવાનો લ્હાવો અકથનીય છે.

ત્રણ વર્ષ પછી મને બાળમંદિર માં મુકવામાં આવ્યો. રોજ દાદા મને મુકવા આવતા. બાળમંદિરના બહેન ખુબ સારા હતા. તે અમને ભણાવતા અને સાથે - સાથે અવનવી રમતો રમાડતા. ત્યાં અમને જુદો - જુદો નાસ્તો પણ આપતા. શરૂઆતમાં બાળમંદિરમાં જવું મને અઘરું લાગતું. પરંતુ પછી થી નવા મિત્રો ત્યાં બનવા થી બાલમંદિર માં જવું મને ગમવા લાગ્યું. અમને ક્યારેક પિકનિક પણ લઈ જતા.

બાલમંદિરના એ મસ્તીભર્યા દિવસો પછી હું પહેલા ધોરણો માં આવ્યો. શાળા માં પણ મને સારા ભાઈબંધો મળ્યા. શાળામાં યોજાતી રમત - ગમત સ્પર્ધા માં, વકૃત્વસ્પર્ધામાં , સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમોમાં હું ભાગ લેવા માંડ્યો. ભણવામાં પણ હું સારો હતો. વાંચન - લેખન ના શોખના કારણે શાળા ની નિબંધ લેખનની સ્પર્ધામાં હું હંમેશા ભાગ લેતો અને પ્રથમ ઇનામ મેળવતો.

બાળદોસ્તો સાથે તોફાન મસ્તી કરતા કરતા ક્યારે હાઈસ્કૂલ માં પ્રવેશી ગયા તેની ખબર જ ના રહી. શાળા કરતા હાઈસ્કૂલનું વાતાવરણ જ અલગ હતું. હાઈસ્કૂલમાં પિરીયડ બદલાય અને નવા વિષયના શિક્ષક ભણાવે. અહિયાં શિક્ષકો પોતપોતાના વિષય ના નિષ્ણાત હતા. તેથી દરેક વિષયનું ઉંડાણથી જ્ઞાન મળતું અને બધાની ભણાવવા ની રીત પણ અલગ હતી.

દરેક બાળક સ્કુલ ચાલુ થાય ત્યાર થી વેકેશનની વાટ જોતું હોય છે. રજાઓ માં અમે ક્રિકેટમેચ રમતા. મામા ના ઘરે થોડા દિવસ રોકાવાં જતા ત્યાં પણ મને ખુબ મજા આવતી. આંબા પરની કાચી કેરીઓ તોડતા. ખેતર ખુદવાં જતા, સંતાકૂકડી રમતા, ગીલ્લીડંડો રમવાની ખુબ મજા આવતી.

બાળપણના એ સોનેરી દિવસો ખુબ જ યાદ આવે છે. કોઈ ચિંતા કે બંધન વગરનું મોજમસ્તીવાળું જીવન હતું.

કન્યા વિદાય : એક કરુણ - મંગલ પ્રસંગ

મુદ્દા :- પ્રસ્તાવના - કન્યાનો મહિમા - લગ્નની વૈદિક પ્રથા - પિતાને વહાલી દીકરી - કન્યા ની મનોદશા - સ્વજનોની દ્વિધાજનક હાલત - મંગલ છતાં કરુણ પ્રસંગ - ઉપસંહાર.

કન્યા વિદાય : એક કરુણ - મંગલ પ્રસંગ

આપણા હિન્દુસમાજ માં કન્યાવિદાયનો જે પ્રસંગ છે તેની કરુણતાને આપણે શબ્દો માં ન વર્ણવી શકીએ. કોઈ પણ કુટુંબ માં દીકરી જન્મે છે ત્યારથી તેના માતા - પિતા આ વિદાય પ્રસંગની કલ્પના માત્રથી મનોવેદના અનુભવતા હોય છે. જેને પોતાના જીવથીય વધારે વહાલી હોય અને લાડકોડમાં ઉછેરી હોય તેને પરાયા માણસોના હાથ માં સોંપવા ની પરિસ્થિતિ જ્યારે સામે આવી ને ઊભી રહે ત્યારે તેના માતા - પિતાની મન : સ્થિતિ કેવી થતી હશે તે તો એ જેણે અનુભવ્યું હોય તે જ જાણે !

હિન્દુ સમાજ માં લગ્નણી જે પ્રથા છે તેમાં દીકરી ગમે તેટલી વહાલી હોય પણ તેને પરણીને તો સાસરે જ જવાનું હોય છે. પિતા માટે તો દીકરી કાળજાનો કટકો છે એ જ કાળજા ના કટકા ને જ્યારે પરાયા હાથ માં સોંપવા ની વાત આવે ત્યારે તેના મન માં અનેક ચિંતા સતાવે છે. બીજી બાજુ કન્યા ની મનોદશા પણ અકલ્પનીય હોય છે. જે ઘર ને મારું - મારું કરીને સજાવ્યું હોય તે ઘર ને તે ઘર ના સ્વજનોને છોડી ને જવાનું તેના માટે અસહ્ય હોય છે.

દીકરી ની સગાઈ થાય ત્યારબાદ ઘર ના બધા હોશભેર તેના લગ્ન ની તૈયારી ઓ શરુ કરી ડે છે. બધા ના હૃદય માં અનેરો ઉત્સાહ હોય છે. આખરે એ દિવસ પણ આવી પહોંચે છે. જેની બધા વર્ષો થી રાહ જોતા હોય છે. તે છે દીકરીનો લગ્નનો !

હિન્દુ લગ્નવિધિ માં ગણેશસ્થાપના, મંડપમહુર્ત, ગ્રહશાંતિ, હસ્તમેળાપ, કન્યાદાન વગેરે જેવી અનેક વિધિઓ હોય છે. ઘર ના બધા બધી વિધિ ઓ હોશભેર પૂરી કરતા હોય છે. છેવટે એ ઘડી પણ આવી પહોંચે છે જેને રોકવા માગીએ છતા પણ રોકાતી નથી તે છે કન્યાવિદાયની ઘડી !

કન્યા વિદાય ના સમયે સમગ્ર વાતાવરણ એકદમ શાંત થઈ જાય છે. બધા ના મોં પર ઉદાસી છવાયેલી હોય છે અને આખો આંસુ થી છળકાય છે. માં -બાપ

માટે તો વિદાયણી આ પળ ઘણી વસમી હોય છે. દીકરી જ્યારે વિદાય વેળા એ બાપ ને ભેટી ને રડે છે. ત્યારે કઠણ હૃદય નો બાપ પણ પોતાના આંસુ રોકી નથી શકતો. માતા ની સ્થિતિ તો અત્યત કરુણ હોય છે. તે દીકરી નુ મો જોઈ ને ચોધાર આંસુ એ રડી પડે છે.

લગ્ન ના બધા માંગલિક પ્રસંગોમાં કન્યાવિદાય નો પ્રસંગ મંગલ છતા અત્યત કરુણ પ્રસંગ છે.

